

วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ ภาษาไทย

หนังสือ “วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย” รวบรวมองค์ความรู้สำคัญ และเรียบเรียงร่วมกับประสบการณ์ของผู้เขียน เพื่อเป็นคู่มือสำคัญของนิสิตนักศึกษา และครูผู้สอนภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ในการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ของตนให้เกิดประสิทธิภาพ โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เรียนรู้ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แนวทางการปฏิรูป การศึกษา การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและหนังสือเรียน ภาษาไทย การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทฤษฎีการเรียนรู้และแบบการเรียนรู้

ตอนที่ 2 พัฒนา ได้แก่ การออกแบบการเรียนการสอน รูปแบบการออกแบบ การเรียนการสอน กลยุทธ์ วิธีการและทักษะการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย และสื่อสังคม

ตอนที่ 3 นำไปใช้ ได้แก่ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล การสร้างแบบสอบภาษาไทย และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-3269
โทรสาร 0-2218-3266
e-mail: cupress@chula.ac.th
www.ChulaPress.com *Knowledge to All*
สรรคุณคำวิชาการ ผู้สังกม

www.ChulaPress.com

วิธีวิทยาการจัดการฯ
ISBN 978-974-03-3825-3

9 789740 338253
C112
2123600 390.00 บาท

กระบวนการผลิตหนังสือเล่มนี้ช่วยลดโลกร้อน
ด้วยการชดเชยปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 100%
1.15 kCo2eq/เล่ม

วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

วัชรพล วับูลยศริน

สพจ.
2313

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ ภาษาไทย

วัชรพล วับูลยศริน

วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

(Methodology of Thai Language Learning Management)

วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

(Methodology of Thai Language Learning Management)

วัชรพล วิบูลยศรีน

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2561

390.-

วัชรพล วิทยุศริน

วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย / วัชรพล วิทยุศริน

1. ภาษาไทย - การศึกษาและการสอน. 2. ระบบการเรียนการสอน - การออกแบบ.

495.91071

ISBN 978-974-03-3825-3

สพจ. 2313

สรรคุณคำวิชาการ ผู้สัจคม
www.ChulaPress.com
Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2561

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้จัดจำหน่าย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2

โทรสาร 0-2160-5304

หัวหมาก โทร. 0-2374-1378 โทรสาร 0-2374-1377

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4492-2662-3

โทรสาร 0-4492-2664 มือถือ 08-6392-7785

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อ แผนกขายส่ง สาขาหัวหมาก โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1375

กองบรรณาธิการ : กนิษฐา กิตติคุณ

ออกแบบปก : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ออกแบบรูปเล่ม : วัชรวิริ์ อาสาสุ

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [6202-216] โทร. 0-2218-3562 โทรสาร 0-2218-3550

www.cuprint.chula.ac.th

คำนำ

หัวใจสำคัญของชาติคือ การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนามนุษย์หรือผู้เรียนให้มีคุณภาพ ผู้เรียนจะมีคุณภาพมากขึ้นอยู่กับ “คุณภาพของผู้สอน” เป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาผู้เรียน ผู้สอนถือเป็นบุคคลสำคัญของกระบวนการพัฒนา จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันด้วยวิธีการในอดีตย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้สอนจำเป็นต้องแสวงหาและปรับเปลี่ยนวิถีวิทยาการแบบใหม่ในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะภาษาไทย ซึ่งเน้นการฝึกฝนทักษะให้เกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตจริง ครุในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องเรียนรู้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี วิทยาการ เทคโนโลยี ตลอดจนองค์ความรู้สำคัญ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา นำไปใช้ และประเมินการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย อันส่งผลให้ผู้เรียน “...เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” สอดรับกับเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้แล้วนำมาผสมผสานกับประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษาตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี เรียบเรียงและถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษรลงสู่หนังสือ **วิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย** เพื่อให้ครูภาษาไทยทุกคนมีคู่มือสำคัญเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูง โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอนสำคัญ ได้แก่

ตอนที่ 1 เรียนรู้ เป็นการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน การประกันคุณภาพการศึกษา แล้วนำไปสู่การพิจารณาลักษณะหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ดำเนินการวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยเพื่อเลือกใช้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร มาตรฐาน และตัวชี้วัด แล้วเปิดมุมมองระดับสากลไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทฤษฎีการเรียนรู้ และแบบการเรียนรู้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้และผู้เรียน

ตอนที่ 2 พัฒนา เป็นการนำเอาองค์ความรู้ในตอนที่ 1 มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการเรียนการสอนของตนให้เป็นรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนสำหรับใช้ในการเรียนรู้วิชาภาษาไทย และนำเสนอกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพ พร้อมพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนให้น่าสนใจ สามารถควบคุมดูแลและจัดการชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม และเสนอแนวทางการนำสื่อสังคมไปปรับใช้เป็น

สื่อการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อช่วยให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ เป็นการเรียนรู้ไร้พรมแดนตลอด 24/7

ตอนที่ 3 นำไปใช้ เป็นการนำเอาองค์ความรู้ในตอนที่ 2 มาเป็นหลักในการลงมือเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้การออกแบบการเรียนการสอน วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ สื่อสังคม และทักษะการจัดการเรียนรู้ ผสมผสานกับกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างการออกแบบย้อนกลับหรือห้องเรียนกลับทาง จนได้เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยแบบย้อนกลับสำหรับการนำไปทดลองปฏิบัติในชั้นเรียน แล้วประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยสร้างแบบสอวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยที่มีคุณภาพเพื่อพิจารณาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน จากนั้นดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน จนนำไปสู่ “คุณภาพของผู้เรียน” ที่สมบูรณ์พร้อมต่อไป

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริจรรย์ ผลพันธ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ผู้มอบโอกาสและให้อิสระแก่ผู้เขียนได้แสดงศักยภาพการทำงานของตนเองอย่างเต็มที่ ขอขอบคำขอบพระคุณแต่สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างสูงยิ่งในการพัฒนาหนังสือให้มีคุณภาพสูง ขอขอบคุณครูเชาวนา อมรสงเจริญ กับคุณครูณัฐวุฒิ จิโนวัฒน์ ผู้สนับสนุนให้ความช่วยเหลือด้านวิธีคิดและเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนพัฒนาหนังสือเพื่อครูภาษาไทย เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบสำนึกพระคุณครอบครัว วิบูลยศรีน ได้แก่ นาวาเอก เทิดศักดิ์ วิบูลยศรีน คุณณัฐชา วิบูลยศรีน และอาจารย์กนกพรณ วิบูลยศรีน ผู้มอบปัญญาและเป็นต้นแบบของครูที่ดีให้กับผู้เขียน ตลอดจนผลักดันให้เติบโตในสายวิชาชีพ “ครู” มาโดยตลอด

วัชรพล วิบูลยศรีน

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

ตอนที่ 1 เรียนรู้

บทที่ 1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การปฏิรูป และการประกันคุณภาพการศึกษา	1
- แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553	1
- แนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน	4
- มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2559	12
สรุป	20
คำถาม	21
เอกสารอ้างอิง	22
 บทที่ 2 หลักสูตรแกนกลาง มาตรฐานการเรียนรู้ และหนังสือเรียนภาษาไทย	23
- หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	23
- มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย	25
- หนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	37
สรุป	54
คำถาม	55
เอกสารอ้างอิง	56
 บทที่ 3 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทฤษฎีการเรียนรู้ และแบบการเรียนรู้	57
- การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	57
- ทฤษฎีการเรียนรู้	68
- แบบการเรียนรู้	80
สรุป	93
คำถาม	95
เอกสารอ้างอิง	96

ตอนที่ 2 พัฒนา

บทที่ 4	การออกแบบการเรียนการสอน รูปแบบ และกลยุทธ์ การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	99
-	การออกแบบการเรียนการสอน	99
-	รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอน	112
-	กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	133
	สรุป	145
	คำถาม	146
	เอกสารอ้างอิง	147
บทที่ 5	วิธีการและทักษะการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	151
-	วิธีการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	151
-	ทักษะการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	173
	สรุป	189
	คำถาม	190
	เอกสารอ้างอิง	191
บทที่ 6	สื่อสังคมเพื่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	193
-	ความหมายของสื่อสังคม	194
-	ความเป็นมาและพัฒนาการของสื่อสังคม	197
-	ประเภทของสื่อสังคม	206
-	ประโยชน์และข้อควรปฏิบัติในการใช้สื่อสังคม	223
	สรุป	226
	คำถาม	227
	เอกสารอ้างอิง	228

ตอนที่ 3 นำไปใช้

บทที่ 7	กิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	231
-	การออกแบบย้อนกลับ	231
-	ห้องเรียนกลับทาง	240
-	แผนการจัดการเรียนรู้	242
-	แบบฟอร์มแผนการจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับ	250

สรุป	297
คำถาม	299
เอกสารอ้างอิง	300
บทที่ 8 การประเมินผลและการสร้างแบบสอบภาษาไทย	301
- การประเมินผลการเรียนรู้ภาษาไทย	304
- แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย	312
สรุป	331
คำถาม	332
เอกสารอ้างอิง	333
บทที่ 9 การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน	335
- การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน	335
- ตัวอย่างรายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน	354
สรุป	419
คำถาม	420
เอกสารอ้างอิง	421
บรรณานุกรม	423
ประวัติผู้เขียน	433

1

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การปฏิรูป และการประกันคุณภาพ การศึกษา

(National Education Act, Reform and Education
Quality Assurance)

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อบอกแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553
2. เพื่อบอกแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
3. เพื่อนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ระบุไว้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยา การต่างๆ เร่งรัดการศึกษาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พัฒนาประเทศ พัฒนานวัตกรรม และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐ ให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน โดยแบ่งออก 9 หมวด ได้แก่

- หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ
- หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา
- หมวดที่ 3 ระบบการศึกษา
- หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา
- หมวดที่ 5 การบริหารและการจัดการศึกษา
- หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา
- หมวดที่ 7 ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา
- หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- หมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ถือว่าการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้มีเอกภาพด้านนโยบาย ปฏิบัติได้อย่างหลากหลาย กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา โดยให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วม

รูปแบบการจัดการศึกษา มี 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน มี 2 ระดับ คือ
 - การศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐต้องจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนถึงระดับอุดมศึกษา โดยจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี สำหรับเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 จนถึงย่างเข้าปีที่ 16
 - การศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา
- 2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้ โดยให้เทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้จัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ

การศึกษาเฉพาะทางของกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้จัดตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

กระบวนการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

การจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญของความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1) เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก ประวัติศาสตร์ของไทย และระบบการเมืองการปกครอง

2) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญาไทย

4) คณิตศาสตร์และภาษา โดยเน้นการใช้ภาษาไทย

5) การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้อง

1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง